

FOCUS THEMA

Pesticiden: het recht om onzelf te vergiftigen

5,8 miljoen kilo. Zoveel pesticiden werden er in 2019 verkocht in België. Pesticiden om schimmels tegen te gaan, onkruid en insecten te verdelgen en om kiezels in voortuinen te vrijwaren van groene spikkeltjes die het grijze beeld verstoren. Deze strijd tegen de natuur heeft gevolgen voor het water- en bodemleven, maar ook voor onze eigen gezondheid. Toch blijft de Belg ijveren voor het recht om zichzelf te vergiftigen.

Onze waterlopen, zeker de West-Vlaamse, zijn niet in goeden doen. Daar kreeg u via dit tijdschrift eerder al melding van. Onze landbouw blinkt niet uit in het inzetten van een natuurlijk evenwicht om plagen te bestrijden. Hoewel een groeiende groep, zijn het nog slechts voorlopers die op hun land de bodem actief verbeteren en akkerranden inzetten om natuur te laten werken voor plaagbestrijding. Agro-ecologie blijft jammer genoeg een niche. Maar het is deze niche die nodig dient gekopieerd te worden. Dit bewijst bijvoorbeeld de doorlichting die het bekensecretariaat van het IJzerbekken opmaakte in functie van de stroomgebiedbeheerplannen: onze waterlopen zijn sterk bezoedeld met sproeistoffen, wat de heropleving van de waterlopen tot levende blauwe aders belemmert. Zo sterk zelfs dat de Watergroep in de Blankaart-regio met een zak geld naar de boeren trok om hen te overhalen biologisch te gaan telen in het stroomgebied van de waterwinning. Dit omdat de periode om water voor zuivering in het bekken te laten steeds korter wordt door verzilting én toenemend pesticidegebruik. Maar het project komt niet van de grond: de druk van de verwerkende industrie is er te groot om tot een algemene omschakeling te komen.

Intussen neemt, samen met de toename aan groententeelt in het IJzerbekken, de verscheidenheid aan pesticiden in de waterlopen nog steeds toe. Reeds verboden stoffen als parathion (E605)

of het kankerverwekkende Linuron staan nog steeds in de lijst van veel voorkomende pesticiden in de waterlopen. Zelfs Tributyltin (TBT), dat gebruikt wordt/werd om boten te beschermen tegen algengroei en waarvan wordt aangenomen dat het zorgde voor de massale afname van garnalen, komt nog steeds in die toplist voor. Maar ook Malathion (luizenmiddel) en dimethoaat (tegen trips) die inwerken op het zenuwstelsel van mens en dier kan je nog steeds vlotjes terugvinden in het water achter de IJzer. Het voorzorgsprincipe op z'n best.

Gewasbescherming op drift

In een landelijke provincie als de onze, zijn wonen en landbouw verweven. Het recht op een goed en gezond leven – net als de bescherming van water en natuur – staan gebeiteld in steen. Maar dat de realiteit wel eens anders kan zijn, bewees een dossier dat we samen met Natuurpunt Midden-West-Vlaanderen opnamen: 'overdreven enthousiaste onkruidverdelging door een loonwerker zorgt voor schade aan een hele tuin.'

Geert heeft een mooie ecologische tuin aan de rand van landbouwgebied. De naburige landbouwer koos afgelopen jaar voor aardappelteelt, waarbij doorgaans frequent gesproeid wordt. De eerste laag herbiciden kwam er al eind april. De loonwerker koos het veld aan te pakken op een winderige dag, wat zorgde voor een extra

Glyfosaatakker te Ardoorie met daarnaast, contrasterend, het pesticidenvrij beheerde voedselbos De Houtmeerschen

nevel op de tuin van Geert. Via de boer, kwam hij bij de loonwerker, die op zijn beurt laconiek aangaf dat 'hij maar eens moest bewijzen dat de sterfte van de bomen door zijn toedoen kwam'.

De milieudienst, die daarop werd gecontacteerd, bevestigde de sterfte door herbicide en maande de loonwerker aan tot voorzichtigheid. Niet dat het veel uithaalde: tot 6 maal werd het veld met fungiciden besproeid, waarvan een aardig deel richting Geert's ontbijttafel kwam.

Een ander voorstel van de milieudienst om de schade aan bomen en planten vergoed te zien, was om een groensingel rondom eigen perceel aan te planten en de kost via de verzekering te verhalen.

Na de eerste sproeiwerken kwam de expert van de verzekering langs, nam stalen en stelde vast dat er inderdaad allerlei resten van herbiciden en fungiciden specifiek aan de aardappelteelt teruggevonden konden worden. Maar ook dit zou niet voldoende zijn.

Juli: oogsttijd. Kort voor de oogst moet in de gangbare aardappelteelt het loof gedood worden. Terug ziet Geert dit gebeuren bij een sterke wind (5 beaufort, hoewel sproeien bij 3 beaufort al onverantwoord is in code goede praktijken) en vanop 2 meter boven het veld. Deze keer is de schade in de tuin nog groter: vele planten

verloren hun bladeren en zelfs sequoia's op tientallen meters van de perceelgrens raakten flink beschadigd.

En hier begint een nieuwe queeste voor Geert. De lokale politie, die hij nu als eerste contacteerde, wilde niet tussenkomen omdat het een milieuzak was. De milieudienst, toch wel bevoegd op dit thema, wilde geen PV opmaken, omdat het een burenkwestie zou zijn. Dan maar de provinciale milieu-inspectie. Maar ook daar geen thuis: de afdeling handhaving is bevoegd voor toezicht op klasse 1 bedrijven en het uitvoeren van sproeiwerkzaamheden valt daar niet onder. Uiteindelijk was er een nieuwe sproeibeurt in oktober voor nodig om met de moed der wanhoop het FAVV aan te spreken. Ook daar bijna een kale reis, want ook deze komt niet tussen in zaken tussen landbouwers en burenen. Maar de vaststelling dat het hier ook ging om verkeerd gebruik van pesticiden, was sterk genoeg om hen toch tot het opmaken van een rapport te overhalen. En met dit rapport kreeg Geert uiteindelijk toch een tussenkomst van een schamele 1.000 euro voor de geleden schade.

Burgers en verweven natuur genieten in principe ook in landelijk gebied van alle rechten, maar er is op vandaag geen duidelijkheid hoe die afgedwongen moet worden.

Langouët: als de burgervader overtuigd de gezondheid van zijn burgers verdedigt

Daniël Cueff kwam in 2019 uitgebreid in het nieuws, omdat hij als burgemeester van het Bretoense Langouët zijn 650 inwoners wilde beschermen tegen pesticiden. Daarom stelde hij een gebruiksverbod op 150 meter van de bewoning op. Tegen de hogere overheid in kon hij het verbod doen standhouden. Maar hij is niet alleen, ook Daniel Gilles van Saoû in de Drôme – een landbouwer-burgemeester – stelde een verbod in en samen met hen zijn er nu al 26 Franse burgemeesters die het voorzorgsprincipe echt ter harte nemen. En ook buiten Frankrijk groeit de beweging: het Italiaanse Zuid-Tirol kent Ulrich Veith, die op het zelfde moment, als burgemeester, de beweging in gang trekt. Voor Frankrijk zijn er op dit moment 120 gemeenten die een ban op pesticiden vragen.

Vlaanderen volgt

Op 15 december 2022 loopt de huidige toelating van glyfosaat voor landbouwgebruik af. Voor particulier gebruik is het middel al verboden. Glyfosaat is een herbicide dat plantengroei op de akkers doodt bij het voorbereiden van het veld voor een nieuwe teelt. Verschillende fabrikanten van glyfosaat dienden in 2020 een aanvraag in om de

erkenning opnieuw te verlengen. Daarom stelt Velt met haar campagne 'Doe het zonder' alles in het werk om glyfosaat te bannen van de toegelaten producten. Met druk van het middenveld wil Velt van 2022 het laatste glyfosaat-jaar maken.

Dat gebeurde eerder ook al voor de neonicotinoiden. Ook daar was Velt een sterke trekker voor Vlaanderen. 'Neonicotinoiden' is een moeilijke term voor een aantal insecticiden die eveneens verantwoordelijk zijn voor de bijensterfte. Meer bepaald voor imidacloprid, clothianidine en thiamethoxam is het verboden deze nog te gebruiken. Maar de industrie vond een handige uitweg door de ontwikkeling van sulfoxaflor. En ook hier wordt momenteel gewerkt aan een verbod en ook hier zoekt België – net als bij de vorige ronde – naar mogelijkheden om het verbod te omzeilen.

Naast het feit dat overheden nog slechts bij uitzondering pesticiden (en dan voornamelijk herbiciden) mogen gebruiken en steeds meer middelen voor particulier gebruik verboden worden, wil Europa ook voor de landbouw nog een stapje verder gaan.

Op vandaag wordt de 'geïntegreerde gewasbescherming' aangehouden. Maar Europa wil een reductie van 50% in het gebruik en het risico van

BioBoerderij Kempengoud, Kobe Van Looveren voor BioForum © Lisa Develtere

chemische en gevaarlijkere pesticiden tegen 2030 bereiken. Met de geïntegreerde gewasbescherming probeert men in de eerste plaats preventief te werken: keuze van gewassen, bemesting, hygiëne, ... zijn allemaal zaken die bijdragen aan een verminderde kans op 'besmettingen' van de gewassen. Het inzetten van natuurlijke vijanden (denk aan bv. larven van lieveheersbeestjes in serres) komt dan op de volgende plaats, voor het plaatsgericht gebruik van pesticiden. Dat deze geïntegreerde benadering nog niet algemeen is, kon je lezen in voorgaand voorbeeld. Nu gaat het dus verder: Europa wil een sterke reductie in 2030. Vlaanderen heeft dit nu vertaald in het Vlaams actieplan voor wilde bestuivers 2022-2030, of het Bijenplan. Dit plan wil, naast de sterke reductie in pesticiden, ook inzetten op het in kaart brengen van bestuiverspopulaties en het versterken van de leefomgeving.

Maar nog steeds werk aan de winkel

Elke 5 jaar maakt België een nieuw plan (NAPAN) op waarin acties en maatregelen worden voorgesteld om pesticiden in België te reduceren. Momenteel is het plan voor de periode 2023-2027 in opmaak. Gezien de urgentie, de omvang en het (gezondheids-)kostenplaatje van de problematiek, is een ambitieus plan met meet-

bare doelstellingen noodzakelijk. België moet een versnelling hoger schakelen: ons land staat in de bedenkelijke Europese top 3 van grootste pesticideverbruikers.

Natuurpunt en Bond Beter Leefmilieu waarschuwen in hun bezwaar op dit plan voor – onder andere – te lage ambities als het gaat om het terugdringen van het gebruik van hormoonverstoorders, maar ook voor te beperkte voorzorgsmaatregelen om onze waterlopen te beschermen tegen instroom van pesticiden. Daarnaast werd ook het gevaar aan blootstelling aan drift, voor mensen en dieren die zich in de omgeving van akkers bevinden, nog eens aangehaald. Want ook daar ontbreekt het aan ambitie om de burger en zijn omgeving daadwerkelijk te beschermen.

Tekst: Bart Vanwildemeersch